

**S A R A
P A B O R N**

**TAJNE
NITI**

Preveo sa švedskog
Nikola Perišić

■ Laguna ■

Naslov originala

Sara Paborn

SVARTSTICK

Copyright © Sara Paborn 2023

Published by agreement with Paloma Agency

Translation copyright © 2024 za srpsko izdanje, LAGUNA

Za mame

ZABORAVLJENA ŠKOLA OTVARA VRATA POSLE 44 GODINE

Iz Falunskog kurira, 10. juna 2022.

Legendarna Škola šivenja i tkanja u Fordomu, koja je zatvorena zbog problema sa vlagom još 1978. godine i od tada stoji prazna, na leto ponovo otvara vrata jer će se u njoj držati novi kursevi. Fondacija *Oživimo selo* omogućila je ponovnu aktivaciju zahvaljujući opsežnom renoviranju.

Fordom je više od pedeset godina bio poznat kao mesto susreta za sve koje zanimaju zanati. Kursevi koji su se ovde nudili bili su među najcenjenijima u zemlji. Nova direktorka Marit Bjerck je puna entuzijazma.

„Ovo mesto je jedinstveno po lepoti prirode i po izdvojenosti. Ovde možete da dođete na dva-tri dana ili celu nedelju i malo uposlite ruke. To mislim sasvim doslovno“, rekla nam je sa toplim osmehom kada smo je zatekli u sveže okrećenoj oker trpezariji.

„Mi se osećamo kao pravi arheolozi. Pored kolovrata i razboja ovde smo pronašli i skladište za slučaj nestašice, sa pa-suljem i starim konzervama“, priča nam Marit.

Ali najneobičnije otkriće je sasvim sigurno komad tkanine sa crnim svilenim koncem koji je pronađen iza jednih zazidanih vrata u podrumu.

„Neverovatno, ali konac je opstao uprkos vlazi“, kaže Marit. „Sada smo u letnji program uvrstili i dodatni kurs iz crnog veza, čime odajemo priznanje istoriji ovog kraja.“

Škola šivenja i tkanja u Fordomu otvorena je još 1922. godine. U međuvremenu je tu niklo nekoliko zgrada, kao što su pekara, predionica, tkačnica, kovačnica, ali i biblioteka. U sredu sledi zvanično otvaranje na kom će nastupiti lokalni bend narodne muzike.

1

Sreda

Soba je bila manja nego što je Paula očekivala, ali i uređena sa ukusom. Vunena pokrivka izvezena cvetnim lozicama ležala je preko uskog kreveta. Pored je stajala neka stara škrinja sa katan-cem. Jedina površina za odlaganje stvari u celoj sobi, primetila je – ako zanemarimo izguljenu stolicu sa naslonima za ruke u uglu. Nekoliko knjiga o ručnom radu ležalo je na plavom sedalu.

Pogledala je sebe u ogledalu. Kao i obično, spolja se nije videlo kakav haos vlada unutra. Bila je obdarena prijatnim, ali i prilično neutralnim izgledom, zahvaljujući kom se lako uklapala u gomilu. Svetlosmeđa duga kosa bila je podignuta i vezana u jednostavan konjski rep. „Lepa je u grupi“, jednom je čula za sebe. Oči su joj bile zelene, telo vitko, a držanje pravo. Imala je trideset devet godina, izgledala je mlađe, ali se osećala kao da joj je stota.

Pogledala je dole u mobilni. Najnovija poruka od Stine stigla je sinoć u pola jedan. *Evo me u Drezdenu, treba još samo da nađem neki smeštaj.* Za time je sledilo more smajlija, poprilično optimističnih kad se ima u vidu doba dana.

Paula je uspela da se savlada i ne počne sa zivkanjem hotelâ kako bi se raspitala imaju li slobodnih soba. Čitava poenta putovanja Interrejlom bila je u tome da se njena ćerka snalazi sama. Pa ipak, nije mogla da ne izgugla nekoliko alternativnih smeštaja, za svaki slučaj. Prebacila joj je petsto kruna na račun, pa proverila koje su najpopularnije znamenitosti u gradu. *Frauenkirche*,* pa, možda i nije baš magnet za tinejdžere, ali izgleda da ima lep pogled sa tornja.

Poslala joj je predlog, pa se iste sekunde pokajala. Mora prestati da se ponaša prema svojoj ćerki kao prema detetu. Stina je sada velika. Na jesen će se odseliti od kuće i započeti studije iz oblasti održivosti na Univerzitetu u Utrehtu.

Paula je sela na krevet, povukla rajsferšlus na rancu, pa izvadila iz njega svoj tajni teret. Ispod podmetača za sedenje od stiropora nalazili su se svežanj tek kupljenih nedeljnih novina, ajped napunjen filmovima i dve paklice cigareta. Ovde je nisu okruživali osuđivački pogledi. Uvek je pušila na kursevima. Inače nikad. Njen partner Viktor je astmatičar, a ona pokušava da održi privid kako vodi zdrav život.

Otresla je sandale s nogu, legla na krevet i pokušala da upali lampu pored kreveta, ali bez uspeha. Koliko teško može biti proveriti da li lampe pored kreveta rade – ako već hoćete da vodite školu u kojoj se održavaju kursevi? Ona je sada već znala šta je tačno potrebno kako bi se stvorila prijatna atmosfera u gostinskoj sobi. Nije to mnogo. Lep krevet sa čistom posteljinom. Debeo peškir za kupanje. Roletne za zamračivanje – i lampa kraj kreveta, koja pritom radi!

Primitila je tu stvar vezanu za kurseve pre nekoliko godina, kada je sa jednom koleginicom preko vikenda otišla na kurs „Lekovito bilje iz prirode“. Već prvog dana je utonula u neki

* Bogorodičina crkva u Drezdenu iz XVIII veka, potpuno srušena u Drugom svetskom ratu, a restaurirana i ponovo otvorena 2006. godine. (Prim. prev.)

prijatno pasivan dremež – a to nije bilo samo zahvaljujući isparenjima nane i valerijane. Ne, bilo je nečeg u samoj organizaciji i okruženju. U sporom tempu i rasporedu koji nije ostavljao prostora za ličnu inicijativu. Obedima u tačno određeno vreme. Razvlačenju. Ona je bez većih problema uspela da sakrije kako zapravo nije ni najmanje zainteresovana za kuvanje domaćeg melema sličnog tigrovoj masti koji može pomoći kod osipa od pelena i psorijaze. Umesto toga se samo prepustila struji, kao neka bezvoljna rečica koja se pridružuje ostalima – i prvi put za čitavu večnost najzad je uspela da se opusti. Večeri je provodila sama u svojoj sobi, ili u kadi sa knjigom u rukama.

Opojno dejstvo koje je kurs izgleda imao na nju zadržao se dugo po povratku kući. Da bi se ponovo povezala s tim osećajem, bilo joj je potrebno jedino da odvrne čep sa teglice tigrove masti koju je uspela da napravi uz pomoć instruktorke, i da nekoliko puta duboko udahne.

Eukaliptus. Đumbir. Bor. Koma.

Otad je gledala da ode na barem dva kursa godišnje. Naučila je sve živo, od slaganja mozaika do sviranja na muzičkim činijama. Ili se pravila da je naučila. Jer na svakom kursu koji je pohađala slušala je sve manje, i umesto toga samo tonula dublje u sebe, u opuštanje. Ili je možda isključivanje tačnija reč. Droge nisu društveno prihvatljive. Ali kursevi jesu. Dejstvo je slično, tako joj se činilo.

U svom običnom životu nastavnice društvenih nauka* u višim razredima osnovne škole govorila je toliko da bi joj se ponekad ogadio sopstveni glas. Na kursovima je ona dobijala priliku da bude učenica. Predstavljala se samo imenom, ako je baš morala, i puštala je da je teraju pred sobom kao poslušnu kravu između pašnjaka, zabrana i jasli. Možda bi otišla u neki obilazak, ako bi bio u ponudi. Eventualno razgledala

* U švedskim školama društvene nauke obuhvataju poznavanje društva, geografiju, nauku o religijama i istoriju. (Prim. prev.)

tobdžinice, unutrašnja dvorišta zamkova, pažljivo renovirana parobrodski pristaništa i piste za kuglanje ili šta god se već moglo naći na licu mesta. Nikada nije išla na kafanske večeri ili oproštajne proslave ako bi ih bilo. Želela je da izbegne sve što je odisalo očekivanjima i zahtevima.

Naročito ovaj put. U stomaku ju je tištilo, celo telo joj je bilo napeto. Jedva da je uopšte znala šta je crni vez, ali barem nije morala da sedi kod kuće.

Prevrnula se u krevetu i ugledala belu kovertu koja je virila iz prednje pregrade ranca. Nije se usudila da je ostavi kod kuće, da je neko ne bi slučajno pronašao. Ali sada se kajala zbog toga. Nije želela da gleda tu prokletinju.

Kada je koverta nekoliko dana ranije stigla, ona je u panici uplatila ovaj kurs crnog veza. Prvo je pokušala da pronađe neki kurs iz skakanja padobranom ili planinarenja. Imala je nameru da uz pomoć naleta adrenalina suzbije strah. Ali sve je već bilo popunjeno, osim nekoliko mesta na programima „Crni vez“ i „Obrada drveta za radoznale“ baš u ovom centru za kurseve usred šume u pokrajini Dalarna. Izabrala je vez, kurs koji traje četiri dana. Ne zato što je bila zainteresovana, već iz potrebe da se udalji i sabere misli. Barem na nekoliko dana. Do nedelje.

Koraknula je i ugurala kovertu što je dublje mogla u ranac. Zatim je širom otvorila prozor i pogledala napolje.

Malo uzbrdo je ugledala jednu manju, belu kamenu kuću u čvrstom zagrljaju žbunja. Imala je donekle izdvojen položaj na rubu šume. Negde u blizini bi trebalo da se nalazi i jezero, videla ga je na karti.

Okruženje nije bilo slično kao na kursevima na koje je odlazila ranije. Ovo je više ličilo na vikend-naselje, ili umetnički kolektiv. Ponegde su o drveće bila okačena vetrena zvana sa šarenim trakama od tkanine. Neka su na sebi imala komade staniola od kojih su se odbijali iritirajući odsjaji u njenu sobu. U jednoj garnituri nešto dalje od nje sedelo je nekoliko žena azijskog izgleda. Ovaj centar je poprilično naglašavao svoj

internacionalni karakter. Kako je pročitala na njihovom sajtu, cilj im je bio da privuku učenike iz različitih delova sveta. *Proširite vidike! Umrežite se! Učite u inostranstvu i unapredite znanje jezika!* Takvim frazama je i sama umela da zasipa svoje učenike. Sada je više od svega želela da zatvori granice, kako bi Stina bila primorana da ostane kod kuće.

Otvorila je veću torbu. U njoj se nalazilo uobičajeno: ružna, ali udobna odeća koja neće pozivati na druženje, kao i par patika za trčanje i nesoser. Sa sobom je imala i potpuno opremljenu kutiju za prvu pomoć, paketiće vlažnih maramica, ovseno mleko i sredstvo za čišćenje. Jer takva je ona: uredna, pouzdana, neko na koga možete računati. Barem su tako ljudi mislili.

Sada je izvadila kućne papuče i uključila električnu četkicu za zube da se puni. Zatim je pažljivo okačila svu odeću na vešalice u garderoberu. Stavila je cipele kraj dovratka, a torbu ćušnula iza vrata. Bilo je četiri po podne. Nameravala je da uskoro siđe do trpezarije na kafu dobrodošlice, posle čega će spustiti roletne i prileći da pogleda neki film. Sutra u osam ujutru počinje kurs. Bilo joj je potrebno da se što bolje odmori.

2

Guni je mislila da se škola nikada neće ponovo otvoriti. S godinama se navikla da živi sama na imanju. Pekara koja je prepravljena u privatnu kuću za njenu porodicu kada je ona bila mala imala je malo izdvojen položaj na ivici šume, s pogledom na glavnu školsku zgradu i okolne pašnjake. Tu je ona odrasla i tu je znala svaku stazu i svaki kamen. Znala je gde u šumi rastu šipak i lisičarke. U jezeru je počinjala da se kupa čim se otopi led.

Kada je škola zatvorena, Guni je počela sve te zgrade da smatra svojim.

Pre svega zbog toga što u njima više nije bilo ljudi, pa su joj stajale na raspolaganju da se tuda šeta i šunja. Često je to radila na putu do posla ili na povratku kući – pomilovala bi neki dovratnik ili se sagnula da ukaže pažnju cvetovima koji su na proleće i dalje izbijali u lejama. Nisu imali za koga drugog da cvetaju osim za nju, ali su ipak davali sve od sebe.

Ponekad bi kroz prozor zavirila u nekadašnju školsku kuhinju gde je nekada radila njena mama, i gde je i ona provodila mnogo vremena dok je bila mala. Uvek se tamo osećala sigurno u isparenjima od kuvanih kobasica, govedine sa renom i

kupusa u belom umaku, sveže pečenog hleba i brusnica. Katkad je uspevala da prizove sve te mirise čim pogleda tamo unutra.

Svaki naprsli crep i oljuštteni prozorski okvir bio joj je poznat kao da je beleg na njenom telu. I više od toga. Tokom svih tih godina koje su prohujale, ona je nekako srasla sa tim zapuštenim školskim zgradama. Kada je neko izvrlljao ostavu, ona je to shvatila kao ličnu uvredu. A kada je jedna baraka izgorela do temelja, i ona se osetila opustošeno.

Dok je trava sve više narastala i mrsila se oko zaboravljenog starog bunara, isto se događalo i sa sedim vlasima u Guninoj kosi. A dok je vetar duvao kroz polomljena prozorska okna, i u Guninom sećanju se pojavije okna koja zjape. U svemu je bilo ravnoteže.

Ali onda je ovog proleća iznenada odlučeno da centar ponovo otvori svoja vrata za držanje kurseva. A kada se direktorka fondacije *Oživimo selo* javila da je pita da li bi joj bilo prihvatljivo da i ona pomogne oko nekih praktičnih stvari tog prvog leta, prihvatila je. Obdanište u čijoj je kuhinji radila ionako se zatvorilo još prve nedelje juna, pa joj je bilo bolje da ona lično preuzme obaveze u centru nego da neko sa strane dođe tu i da zveckea okolo svežnjem ključeva.

A uz to joj je ulivala nemir i sama pomisao na invaziju ljudi koja će uslediti.

Pošto je prihvatila taj letnji posao, iste noći je usnila čudan san. Ušla je u nekadašnju veliku kuhinju, i jasno je videla svaki sud za kuvanje, lonče i porcelansku činiju na policama pred sobom. Kada se probudila, prisetila se ukusa za koje je mislila da ih je odavno zaboravila. Na primer, ovsene kaše sa puterom i šećerom i konzerviranih šargarepa kuvanih u belom umaku. U telu je osetila ritmične vibracije razboja. Setila se parafinskih kupki i batik-tkanine koja se suši napolju na travi. Tu su odse-dale devojke iz čitave Švedske da bi naučile da tkaju, vezu i šiju.

Iako mnogo godina nije razmišljala o tome, mora da se sve ipak zadržalo negde u njoj. Možda u nekom prostoru koji je bio

zamandaljen baš kao i školske učionice, ali sada se iznenada i neočekivano ponovo odškrinuo.

Guni je parkirala bicikl na mestu određenom za to i prošla pored specijaliste za negu stopala i salona za nokte koji su se nalazili u prizemlju nedavno sagrađene zgrade. Zatim je pritisnula dugme na automatskim vratima i ušla.

U hodniku se osećala riba. U pozadini se naslućivao i miris kafe. Guni se razumela u mirise. Bila je u stanju odmah da raspozna začine u sosovima i jelima i odredi sastojke parfema kao da poseduje apsolutni miris. I dalje je umela da iznenadi svoje kolege u obdaništu time što bi prepoznala koja odeća pripada kom detetu čim je pomiriše. Ili da uzvikne imena začina koje su kolege upotrebile za spremanje hrane kod kuće: Muskatni oraščić! Timijan! Ruzmarin!

Stan njene mame nalazio se u nivou tla, sa velikim tremom skrivenim od pogleda sa zadnje strane. Guni je bilo drago što ne mora da se penje stepenicama, naročito po vrućini kakva je bila tog dana. Mama se tog proleća iz svog stana u gradu Falunu preselila ovamo u Griksbu. To je bilo praktično za Guni, jer joj je do tamo trebalo samo petnaest minuta biciklom. Ali zato se mentalna razdaljina sve više povećavala.

Često je osećala da joj mama nedostaje, mada je Guni bilo dovoljno samo nekoliko minuta u njenom društvu da izgubi strpljenje. Umela je više da se naljuti na svoju mamu nego na bilo koje drugo živo ljudsko biće. U svakom slučaju, s vremenom je naučila kako treba nečim da se zanima dok provode vreme zajedno. U tome je bio štos: trebalo je da bude zauzeta. Tada joj je bilo prirodnije da se nalazi u istoj prostoriji sa njom, pri čemu i ne moraju da komuniciraju. Na svu sreću, uvek je bilo nečeg čime je mogla da se pozabavi za vreme posete. Ako ništa drugo, danas bi mogle da zajednički raspakuju neku od kutija koje su preostale od selidbe.

Guni je duboko udahnila pre nego što je pritisnula zvono na vratima. Prošlo je neko vreme, zatim joj je mama otvorila, pa su se zagrlile ukočeno, kao i obično, ne dodirujući više delova tela nego što je potrebno. Njena mama je bila potpuno našminkana, isfenirane kose. I to je bilo kao i obično. Uvek je u kući bila obućena, čak i leti. Danas je na sebi imala par sandala od crvene kože koje su se navlačile bez kopčanja.

Guni joj je predala kesu koju je donela sa sobom, a unutra su se nalazile kutije sa vegetarijanskim lazanjama.

„O, gospode, čitav tovar hrane. Zar nemate manje kutije? I koliko si se samo preznojila!“ Mama povuče ruku sebi.

„Da, napolju je toplo“, podsetila ju je Guni izuvajući se.

„Baš sam napravila kafu, ako si raspoložena.“ Njena mama se isprsi idući ka prostranoj dnevnoj sobi. Bila je nameštena sa ukusom i imala prozore koji gledaju na tri strane sveta. Uređenje stana je bilo otvorenog tipa, dok je kuhinja, sa belim mermernim radnim površinama koje bi se uprljale i od pogleda, bila besprekorno čista.

Pre nekoliko godina njena mama je dobila nagradu na lutriji. Dvadeset hiljada kruna mesečno u toku deset godina. Dobitak je ponovo oživeo njeno interesovanje za modu i uređenje doma. Jedna od spavaćih soba u novom stanu sada je bila pretvorena u *dressing room*^{*}, kako ju je njena mama uporno zvala.

„Neću ostaviti nijedan novčić za sobom“, imala je običaj da kaže Guni sa zadovoljnim osmehom.

Oduvek je volela da menja i baca stvari, ponekad se činilo gotovo kao da želi da izbriše prošlost. Kao onda kada je zalepila nove tapete odmah pošto je Gunin tata umro. Ili insistirala na tome da pobaca svu staru odeću i pisma koje su pronašli na tavanu prilikom selidbe, a pritom nije želela čak ni da ih pregleda.

Guni je izdahnila sedajući na sofu.

^{*} Engl.: soba za presvlačenje, garderoba. (Prim. prev.)

„Kako si? Je l' sve u redu?“ Njena mama je žustro obrisala dasku za sečenje, pa okačila kuhinjsku krpu iznad rerne odsečnim pokretima, kao da ju je za kaznu poslala u ćošak.

„Jeste. Samo što sad na početku ima baš mnogo posla oko kurseva u staroj školi. Zato sam došla sada, možda u dogledno vreme neću imati baš toliko vremena.“ Guni provuče prstima kroz kosu.

„Kakvi su to sad kursevi?“ Tanka bora se ukaza na maminom čelu. Inače joj je čelo bilo potpuno glatko, pa je maltene delovala mlađe i od same Guni. Kosa joj je bila šatirana u plavo, jagodice visoke, a figura podjednako zgodna kao i kada je bila mlada. Mnogi su smatrali čudnim što je ostala tu u Dalarni. Smatrali su da je mogla da osvoji svet na prepad i postane nešto veliko, na šta je s vremena na vreme podsećala Guni. *Da sam se odselila u Ameriku, sigurno bih se proslavila.* Ali umesto toga je postala kuvarica u Školi šivenja i tkanja, a kada se ova zatvorila, prihvatila je posao u nekom modnom butiku u Falunu. *Modnom butiku.* Dakle, ne tek bilo kakvom butiku. To je bila važna razlika.

Guni se uvek osećala kao ružno pače u poređenju sa svojom mamom. Kao nezgrapni trol. I zato se više prepoznavala u stamenoj telesnoj građi i neskladnim pokretima svog tate.

„To su kursevi iz pravljenja predmeta od filca i šivenja prema starim švedskim mustrama, već sam ti to rekla“, umorno odvrati Guni, ispravljajući se.

Već joj je nekoliko puta pričala o kursevima u nekadašnjoj školi i svom poslu preko leta. Ali kao da njena mama nije bila zaista zainteresovana. I ovoga puta je samo klimnula glavom kao da joj je to neodređeno poznato.

„Ima li tamo neki zgodan muškarac tvojih godina? Ili tamo rade samo žene?“

„Na to nemam nameru da ti odgovaram“, odvrati Guni gledajući u stranu.

„Mnogi se upoznaju i u zrelijim godinama. Nije to nikakva sramota“, nastavila je njena mama dok je odlučno vadila filter iz aspiratora i smestala ga u mašinu za pranje sudova. „Ali moraš i ti malo da se potrudiš.“ Dobacila je hitar pogled ćerki.

„Kurs iz crnog veza počinje sutra“, rekla je Guni, najviše zato da bi promenila temu. „Znaš, pronašli su stari svileni konac u jednoj ostavi, pa će koristiti njega.“

Neprimetno je malčice podesila zvuk na slušnom aparatu koji je nosila. Ponekad, kada je mama bila naročito naporna, isključila bi ga sasvim, ne govoreći ništa. Samo bi klimala glavom u znak slaganja kada bi joj se to učinilo prikladnim.

„Da, mnogo je toga samo ostavljeno tamo kada su prekinuli sa radom. Ko će kuvati?“, upitala je mama zatvarajući vrata mašine za sudove.

„Dva brata iz Faluna iznajmljuju prostor. Izgleda da već imaju svoj restoran i staviće naglasak na vegetarijansku hranu.“

„Da li znaju da rade posao?“

Guni zastade u priči, gledajući ka staklenim teglama sa sušenim lisičarkama i crnim trubama poređanim na polici iznad peći.

„Sigurno ne tako kao ti. Ali moći ćeš i sama da doneseš zaključak kakvi su.“

Osmeh zadovoljstva izvi ugao maminih usta, dok je istovremeno gledala u stranu kako ne bi pokazala koliko joj je prijao taj kompliment.

„Ispekla sam pitu od jabuka i napravila preliv od maskarponea i žumanceta. Hoćeš malo?“ Mama joj je uputila hitar osmeh. Mada je više ličio na grč u uglu usana.

„Zvuči ukusno“, odvrati Guni.

„Ako nećeš kafu, imam domaći sok od zove. Ovogodišnji.“

Mama je šmugnula u pravcu trema, sklanjajući zavesu u stranu.

„Mogle bismo da sednemo napolju? Moraš da probaš nove ležaljke. Ne možeš da zamisliš kako su lepe. Hoćeš ti da poneseš

poslužavnik, a ja ću bokal sa kafom?“ Čim je to izgovorila, već je bila napolju sa bokalom u ruci.

Dok se biciklom vozila kući, Guni je razmišljala o mami. Pogledi su im se retko susretali, ali tako je bilo oduvek. Kao da je mami uvek bilo pred očima nešto drugo, a ne Guni: da ubere cvet, pažljivo osmotri neki komad odeće, pročita nešto u novinama. Ponekad je umela i da začkilji, kao na kontrasetlu, kao da zapravo gleda u nju, ali sa razdaljine.

Kada je Guni bila mala, rad u školskoj kuhinji je zaokupljao svu maminu pažnju. Uvek je trebalo pozabaviti se nekom šerpom ili tiganjem. Dodati nešto u neku šerpu ili zdelu ili izvaditi nešto iz nje. Trebalo je uključiti električni mikser i gurnuti kabl u utičnicu. Baciti pogled na nadev. Oprati tanjire. Njena mama je retko imala vremena za nju. Skoro kao da bi je obuzela nekakva ljutnja čim bi ugledala ćerku.

Guni je tokom godina mnogo razmišljala o tome. Je li to možda bilo zato što je imala poteškoća da učestvuje u razgovorima zbog oštećenog sluha? Zato što je retko razumela šale i ironiju?

Ponekad kao mala nije razumela o čemu odrasli pričaju pa bi postavljala pitanja, a njena mama je uglavnom smatrala da je gnjavaža objašnjavati joj. S godinama je prestala i da pita. Međutim, ta navika se toliko ukorenila u njoj da je nastavljala da čuti i pošto je dobila svoj prvi slušni aparat. Doduše, on je zapravo bio neupotrebljiv, pošto je podjednako pojačavao sve frekvencije. Diskant i bas su postajali preglasni. Autobus koji prolazi pored nje umeo je da zvuči kao mlaznjak, i nasmrt bi je prestravio. Tekuća voda bi zvučala kao gomila metalnih opiljaka.

Kada je tehnika uznapredovala toliko da se na aparatima pojačavanje zvuka moglo modulisati, Guni je već odavno bila odustala od pokušaja da komunicira sa mamom. Najvažnije je

ionako već naučila čitajući sa usana, i to je bila veština kojom je i dalje vladala. Briljirala je u čitanju sa usana.

Prošla je biciklom kraj parkirališta u dvorištu koje se sada već popunjavalo automobilima. Sišla je sa bicikla i gurala ga ka svojoj kućici. Pre nego što je zakoračila kroz kapiju, okrenula se i pogledala naniže ka ostalim školskim zgradama. Polaznici kursa su počeli da se okupljaju.

3

Četvrtak

U sobi je bilo zagušljivo i toplo. Paula se nije usuđivala da otvori prozor jer se sećala koliko je komaraca bilo kada je prethodne noći otišla na spavanje. Sada se kajala zbog toga. Nesvesno je zadržavala dah. Ponekad joj se činilo da treba samu sebe da podseća na disanje. I da bi u suprotnom potpuno zaboravila na to.

Probudio ju je neki zvuk, ili je možda samo sanjala?

Nekako je uspela da napipa telefon na škrinji. Na ekranu je pisalo da je tri ujutru. Pridigla je jastuk, pojačala osvetljenje na mobilnom u odsustvu lampe kraj kreveta i otišla na Stinin *Instagram*. Poslednja objava je bila stara samo jedan sat i bio je to video-klip iz nekakvog industrijskog prostora u kom je gola lutka iz izloga visila okačena o kuku za meso pod stroboskopskim osvetljenjem. Muzika u pozadini je bila glasna. Paula pokuša da razazna lica u pozadini dok je udisala duboko, svesno.

Ona nikada nije imala vremena za tu vrstu mladalačkog života, sa poluilegalnim klubovima na periferijama evropskih

metropola. Ili s viskijem u flašama od šampona i lažnim legitimacijama u nekom lokalnom klubu. Zatrudnela je kada joj je bilo samo dvadeset godina, a pre toga je bila klasična štreberka. I dalje se jasno sećala kako je piškila na test za trudnoću u toaletu, pa ga zatim dodala svojoj kolegini Emi, koja je sedela ispred i čekala, pošto se nije usuđivala da sama pogleda rezultat.

Svi su pretpostavljali da će izabrati da abortira. A najviše od svih upravo Bjarne. Njih dvoje su se upoznali u vegetarijanskom restoranu gde je ona radila nekoliko dana u nedelji. On je bio kuvar i došao je sa Jilanda u Danskoj. Zaljubili su se tamo, među loncima i tanjirima, ali su bili zajedno tek nekoliko meseci pre nego što je zatrudnela.

Na početku je uradila ono što se očekivalo od nje: zakazala je termin kod lekara, sačekala da joj potvrde trudnoću i prihvatila razgovor sa psihologom. Njeni drugari nisu kapirali kako uopšte može da razmatra mogućnost da zadrži dete. Ali nju je privlačila pomisao na to da postane mlada mama.

Njeni roditelji nisu bili podjednako očarani time. Prvi komentar njene mame – „Za kad si zakazala abortus?“ – toliko ju je isprovocirao da je maltene samo zbog toga odlučila da zadrži dete.

Ponovo je pogledala Stinin snimak, pa nastavila da skropljuje objave na zidu, iako to nije zapravo želela. Ali sada je već bila potpuno budna. Ova noć je bila istovetna kao i noći u toku prethodne nedelje. Spavala je samo u kratkim trzajima, i ležala budna mnogo dugih sati, ne uspevajući da prestane da razmišlja.

Naposletku je otvorila najnoviju Viktorovu poruku. Bilo je priloženo sedam fotografija. Pregledala ih je: velika kuhinja sa zeleno obojenim drvenim panelima. Dnevna soba sa lepim podovima i visokim prozorima. Izdvojeni podrum sa teglama i konzervama na policama. Već je i samo kupatilo, sa omalenom kadom na nožicama, bilo veće od čitave njihove spavaće sobe kod kuće.

Pročitala je poruku. *Malo vlage se pojavilo u hodniku, ali kuća je osim toga dobro podnela i ovu zimu. Odžaćar dolazi sutra da pogleda odžak. Nadam se da uspevaš da se odmoriš. Cmok*

Ona je nekad tek kratko bila na Viktorovom porodičnom imanju u Vermlandu. A sada bi eventualno mogli i da se usele tamo. Kad su se tek bili upoznali, odvezli su se tamo njegovim motociklom na romantičan vikend, i spavali u starim krevetima njegove bake i dede sa heklanim prekrivačima. Sećala se malog kamina sa staklenim prozorima u kom su plamenovi lizali drva koja je Viktor doneo iz šupe. Išli su u duge šetnje i pozajmili dve stare bunde koje su stajale u garderobi. Koristili stvrđnute gumene čizme iz predsoblja. Glumili svoj budući život.

Njegova porodica je bila silno zahvalna na tome što će oni preuzeti imanje koje je stajalo prazno već četiri godine. U kućama mora neko živeti da bi ostale u dobrom stanju.

Svuda okolo nalazili su se samo zabrani i gusta šuma. To bi njoj zapravo trebalo da odgovara. „Najbolje se osećam u prirodi“ bila je jedna od rečenica koje je napisala na sajtu za upoznavanje, gde ga je i upoznala pre nešto više od godinu dana. Ona se svojski posvetila tome da bude sve ono što je zamišljala da dobra devojka jeste. Strpljiva, uredna, puna podrške, pozitivna, uvidavna, vedra. U svakom slučaju, lažno ja ima tu prednost da je manje ranjivo. Nije to bilo nešto što je razradila kao plan od samog početka, ali je naknadno uvidela prednosti koje donosi.

Viktor je već bio angažovan na projektu koji se svodi na pravljenje popisa napuštenih kuća u okolini. Postojalo je veliko interesovanje za kupovinu starih kuća i njihovo opremanje, što je dovelo do toga da nekoliko susednih opština saraduje na pokretanju pilot-projekta. Zamisao je bila da prvo naprave popis napuštenih kuća, za koje bi se zatim tražili odgovarajući kupci. Bilo je to nešto kao dejting između ljudi i kuća.

Paula je pak tražila zaposlenje u jednoj obližnjoj osnovnoj školi. Već je bila na razgovoru za posao, čak i na završnom razgovoru. Direktorica je bila Malin, nekadašnja Viktorova

dirigentkinja hora, koja je uz to bila i porodična prijateljica. Delovala je oduševljena idejom da vrati bludnog sina domu njegovom. *Uvek je divno videti nekog ko se vratio kući*, rekla je kada su se prošli put videle. Ta fraza je zvučala tako lepo da ju je hvatala muka od nje.

Paula se nije vraćala kući, ona je bila u bekstvu.

Strepela je pred idejom da na tako drastičan način zakorači u Viktorov život. Početak zajedničkog života zvučao je kao veliki rizik, pritom u kraju koji jedva da joj je uopšte poznat. Ona je toliko dugo živela sama sa Stinom i odvikla se od bliskosti sa drugom odraslom osobom.

Ali posle onoga što se desilo tokom proleća, plan je dobio novu privlačnost. Selidba bi za nju mogla da predstavlja spas.

Neko se zakašljao sa druge strane zida, u susednoj sobi. Zatim su se začuli teški koraci u hodniku, pa zatvaranje vrata toaleta. Paula je nepomično ležala i osluškivala žubor urina po porcelanu. Ovde je kao u nekom hostelu, kupatilo je zajedničko. Misli joj ponovo odlutaše ka Stini. Njihovom životu. Njihovim rutinama. Limenci sa čajem na radnoj površini u kuhinji kod kuće. Ulegnutoj sofi na kojoj su ležeći gledale televiziju i koja se tokom godina toliko umazala dečjom hranom, filom od kolača i sokovima da bi dosad već trebalo da ima sopstvenu DNK. Pred očima su joj se ukazale zvezde na plafonu ćerkine sobe koje svetle u mraku. Iste one sobe koja će sada biti pusta u stanu, i koju je zatim trebalo iznajmiti nekom studentu.

Čula je komšiju kako zatvara vrata svoje sobe i okrenula se u krevetu. Morala je da pronade nešto pozitivno o čemu bi razmišljala, pa je ponovo pokušala sa Vermlandom. Na mnogo načina joj je sada upravo to bilo potrebno. Mir i tišina. Izbavljenje iz začaranog kruga. Bez Stine će joj se stan ionako činiti nepodnošljivo praznim.

Pomolila se da uspe da zaspi. Sutradan će morati da se uklopiti u tuđi raspored i planove. Neće morati čak ni da izabere boju veza. U crnom vezu se koristi samo jedna boja. I to je nešto.

1958.

Aukcije na imanjima predstavljale su popularnu zabavu. Tu bi se uvek okupilo mnogo ljudi, i bilo je uzbudljivo šetati okolo i opipavati sve stvari koje će biti predmet nadmetanja. U sredini bi napravili jednosatnu pauzu, tokom koje bi aukcionar otišao da naoštri olovku, kako je govorio. Posetioci bi se tada smestili na stolice i garniture koje još nisu bile prodane, pa održavali visok moral krepeći se kafom i viršlama.

Te subote je Anita došla sa svojom najboljom drugaricom Mari-Luiz. Sele su na jednu klupu sasvim pozadi i posmatrale kako se licitiraju srebrnina, porcelan, sofe na razvlačenje, šifonjeri i stari kavezi za svinje. Na aukciji su bile stvari sa četiri ostavine, što je bilo neuobičajeno mnogo. Naposletku je red došao na omalenu tamnu škrinju označenu sa RAZNO. Na samom vrhu su ležale marama jarke boje višnje i cvetna limenka za kolače na koju je Anita bacila oko. Niko drugi nije bio zainteresovan za škrinju, pa ju je dobila za samo jednu krunu.

Tada je imala šesnaest godina i bila je srećna zbog tog dobitka. Maramu je mogla da veže oko vrata, ali i oko kose, ili

ručnog zgloba, kao Grejs Keli. A uvek se pronađe nešto što se može smestiti u englesku cvetnu limenku za kolače. Takvih limenki nikad nije previše.

Nije imala pojma da se na samom dnu škrinje skrivala kartonska kutija sa crnom svilom, niti ju je to zanimalo. Osim toga, konca joj je već bilo preko glave. Naime, njena majka je bila nastavnica u Školi šivenja i tkanja u Fordomu, i jedino što je radila bilo je da mota, vezuje i bori se s koncem od jutra do sutra. Tamo se veoma pazilo na naličja, osnove i sve ostalo, kako god da se zove. Iako je Anita znala da su se mnoge siromašne devojke same izdržavale pošto su završile tu školu, sažaljevala je one koji moraju prilikom šivenja da paze na nešto toliko besmisleno kao što je naličje.

Čim se popela u svoju sobu, izvadila je maramu, sela za toaletni stočić i vezala je oko vrata. Boja joj se slagala sa svetloplavom kosom i plavim očima. Nameravala je da je nosi sutradan, kada biciklom bude otišla u Griksbu u kupovinu. Već od same pomisli na to, grlo joj se steglo. Ali to nije bilo zbog toga što joj je marama bila previše čvrsto vezana.

Nešto drugo ju je teralo da se guši.

*

Samousluga je otvorena dve nedelje ranije. To je bio veliki događaj za celo mesto. Ne samo zato što je u pitanju samoposluga, jer je već postojalo nekoliko istih takvih u Falunu. Već zbog toga što je Hansen, vlasnik stare prodavnice, bio važna ličnost tog kraja, a njegova prodavnica važno mesto okupljanja. Šta će biti ubuduće, pošto je čitav način poslovanja, a uz to i unutrašnje uređenje, izvrnut naglavce?

Hansen se svih tih godina držao starog i proverenog, pa je svaki čas trčao do magacina u dvorištu da ručno izmeri brašno, sirup i duvan za žvakanje. Sada je odustao od svega toga i prodao svoju prodavnicu.

Umesto toga je sedeo na stolici kraj izlaza – tamo gde su ranije njegove stalne mušterije imale običaj da sednu i ispričaju se – dok je sa zadovoljnim, milosrdnim izrazom na licu nadgledao prepravku lokala. Govorkalo se da je uzeo lepu svotu, pa je zato bio neobično dobre volje.

„Biće teško“, obavestavao je pak svakog ko bi želeo da ga sasluša, istovremeno pružajući tek odštampanu, šuškvu brošuru: *Uđite i sami uzmite svoju robu! Dobro došli u Videnovu novu samoposlugu. Američki sistem sa policama!*, pisalo je na prednjoj strani.

Na taj način je Hansen sebi istovremeno odredio ulogu ptice zloslutnice i reklamera. Nije bilo ničeg novog u tome, on se odavno bio navikao da radi više poslova odjednom.

Prodavnicu sada nije preuzeo bilo ko. Bengt Viden je i sam poticao iz tog kraja, a u međuvremenu je bio u Sjedinjenim Državama i tamo izučavao novu kulturu u prodaji namirnica da bi se vratio u svoj rodni kraj sa novim idejama. Sa sobom je doveo i slatku suprugu Amerikanku i dvoje male dece. Mala porodica je preuzela nekadašnji Hansenov stan iznad prodavnice i renovirala ga, postavljajući novi parket.

„Ni starom podu ništa nije falilo. Zdrava jelovina!“, objavljivao je Hansen nadureno kada bi se u razgovoru došlo do te teme. Inače se Hansen preselio u stan nedaleko odatle, taman toliko da i dalje ima pogled na parking i malu benzinsku pumpu ispred prodavnice. Na taj način je neprestano mogao da prati kako se delatnost odvija.

Lokal je dobio nove, veće izloge prema američkom modelu, a ulaz je premešten na ugao. Već je i to bila velika promena. Unutra su na impresivan moderan način postavljene police sa upakovanom robom, naređanom od poda do tavanice. Svako je mogao da uzme korpu i šetka se okolo po podu prekrivenom linoleumom sa krupnom kariranom šarom i da izabere šta želi.

Anita je obožavala da uđe u samoposlugu, jer se tada osećala kao da se popela na pistu na nekoj modnoj reviji. Osvetljenje

je bilo oštro, a ne prigušeno i neujednačeno kao u Hansenovoj staroj prodavnici, gde ste mogli da se sapletete preko džaka sa pasuljem ako ne gledate gde gazite. Otvoreni frižideri sa ugrađenim osvetljenjem protezali su se kao hromirane karoserije duž kraće strane prostora, tamo gde je Hansen nekada imao svoj magacin sa konzervama.

Meso i kobasice stajali su unutra već upakovani u pregradama ispod plastične folije, primamljivo se presijavajući.

Na sredini prostora šepurio se hipermoderan drečavožuti zamrzivač čija se ventilacija oglašavala tihim, skupocenim zujanjem. Baš kao klima-uređaj u nekom luksuznom hotelu. Sve je to bilo ništa manje do senzacionalno.

Kada je Anita prvi put ugledala Bengta, nije shvatila ko je u pitanju. Bio je tako elegantan i mlad. Uz to nije na sebi imao neki sumoran sivi mantil, već košulju i lepe pantalone.

„Opa, prodavnica je upravo postala dvostruko lepša“, uskliknuo je i namignuo kada ju je ugledao. Ona se osetila strahovito polaskano, ali je pokušala da to prikrije suzdržanim izrazom na licu.

„Da li je gospođica videla šta nam je upravo stiglo?“, zatim je upitao, pa izvadio staklenu teglu iz sanduka koji je stajao na prolazu neraspakovan. Zatim joj je dodao teglu.

Konzervirane kajsije iz Kalifornije, pisalo je na etiketi. Kajsije presečene napola sjajile su se i žutele kroz staklo kao neki egzotični slatkiši.

„Ovo ja častim, za probu“, dodao je tišim glasom. „Ukus im je kao sunce. A to može dobro da dođe, jer će uskoro zima. Staviću ih na kasu, pa će te čekati ovde.“

Podigao je teglu uvis kao neki tajni pozdrav, pa se zatim udaljio niz sjajni prolaz. Anita se vratila svojoj kupovini, ali je u međuvremenu zaboravila šta je ono htela. U glavi joj je šumilo kao u čaši gaziranog pića. Nije bila naviknuta na tako ležerno udvaranje. Od momaka u školi je uglavnom dobijala

zvižduke i ponude da se provoza na mopedu. Stariji muškarac – a pritom ne baš sasvim mator – uz to lep i neko koji je video sveta, za nju je bio nešto novo. Kada je najzad uspela da uđe u trag hlebu, maslacu, namazu i mesu koje je trebalo da kupi po maminom nalogu i došla do kase, tegla sa kajsijama je zaista stajala tamo i čekala je.

„Viden je rekao da želi da uzmete i ovo“, rekla joj je mlada žena koja je sedela tu, pomalo osorna, pa je postavila teglu na sjajnu crnu pokretnu traku. Anita klimnu glavom bezizražajnog lica, pa prionu na pakovanje stvari u kesu. Ali nije se usudila da se okrene kako bi videla da li je možda on gleda, kada je otvorila vrata da izađe. Umesto toga se usredsredila na to da siđe niz stepenice na najgraciozniji mogući način.

Kada je izašla, Hansen ju je sumnjičavo odmerio: „Da li je mala Anita uspela da pronađe sve što joj treba za danas?“

Klimnula je glavom, a Hansen joj je na to odgovorio upozorenjem: „Videćemo koliko će potrajati.“

Kada se vratila kući, nije stavila kajsije među ostale namirnice u ostavu. Umesto toga je ponela teglu u svoju sobu i otvorila je. Nož i viljušku je uzela iz kuhinje. Nikada ranije nije jela kajsije. Breskve jeste, ali kajsije ne.

Svečano je sela na krevet, odsekla komadić sjajne voćke i strpala ga u usta. Zaista je imala ukus sunca. Sunca koje je čak iz Kalifornije stiglo u mali Griksbu. Pomislila je na Bengta Videna i njegove smeđe oči koje su videle toliko sveta. Ona je probudila u njemu zanimanje, osećala je to.

Anita je potajno sanjarila o tome da je neko otkrije. Baš kao što se dogodilo njenoj drugarici iz razreda Katji Ulson kada je bila u Stokholmu i tamo šetala Drotningatanom. Jedan skaut za manekenke iz robne kuće NK ugledao ju je i odmah joj ponudio posao. I tako se našla u božićnom katalogu, na dve duple stranice. Anita je videla taj katalog i osetila toliku ljubomoru da joj je pripalo muka.

„Ima desni kao konj“, suvo je primetila njena majka kada joj je Anita pokazala sliku Katje koja se široko osmehivala. Ta zloba je malo ublažila zavist u njoj. Pa ipak: desni koje se previše vide činile su se kao niska cena za pojavljivanje u božićnom katalogu NK. Anita je takođe želela da ode u svet i da je neko otkrije. Umesto da mota konac i postavlja osnovu na starim razbojima kao njena majka.

Nije je privlačilo ni da ostane u selu, da se tu uda i zaposli u lokalnoj pošti ili fabrici. Želela je nešto više. Bengt Viden je to umeo da primeti i razume, jasno je to osećala.

Setila se kako joj je rekao da je prodavnica postala dvostruko lepša kada je ona zakoračila u nju; njegove ruke koja joj je pružila staklenu teglu. Stalno se u mislima vraćala na to dok je zabadala viljušku u polovine kajsije i sa uživanjem ih grizla napola.

*

Slali su je u kupovinu u Griksbu uglavnom jednom nedeljno. Krompir su uzgajali sami, a povrće i jaja su kupovali na susednom imanju. Ali ništa je nije sprečavalo da sama izmisli potrebu za odlaskom u samoposlugu.

Počela je da odlazi tamo biciklom posle škole, samo da bi nakratko ušla da kupi bananu i čokoladni kolač. Ponekad bi povela sa sobom Mari-Luiz, ali čak i tada bi Bengt Viden uglavnom gledao u Anitu, iako je Mari-Luiz objektivno gledano bila slađa. Biralu su je za školsku Luciju nekoliko godina zaredom.

Anita je u drugim prilikama išla tamo sama, ali je zbog rizika da će ispasti napadna samo jurila kroz prodavnicu, ne usuđujući se da podigne pogled. Tada bi bila toliko razočarana u samu sebe da je umela da se rasplače zbog toga što nije čak ni pogledala ka Bengtu Videnu, iako je imala priliku. A nije mogla ni da se vrati u prodavnicu. Ne, preostajalo joj je samo da se lepo odveze biciklom kući sa tim bezazlenim

namirnicama koje nije ni želela da kupi, ali bi ih od ogorčenosti u afektu pojela.

Urme. Čokoladu. Kajsije. Keks.

Čekala je čudo. Da se desi nešto krupno što bi joj uzdrimalo svet. Ako samo bude strpljivo nastavila da se pojavljuje u prodavnici, barem će pružiti priliku tom čudu da se desi.

*

Bilo je to baš pred zatvaranje, novembar je već odmakao. Anita je za promenu bila sama u prodavnici. Nije bilo čak ni devojke koja obično sedi za kasom. Nešto dalje niz prolaz video se samo glavom i bradom Bengt Viden.

„Danas ja naplaćujem“, rekao je kada ju je ugledao. „Ivona je otišla kući.“

On je toj jednostavnoj izjavi dao prizvuk obećanja. *On će uslužiti nju.*

Anita je sve vreme bila svesna njegovog prisustva dok je hodala okolo kako bi osmotrila kamare kakaoa, mlevene kafe i proizvoda u prahu koji su nedavno stigli na tržište. Kako je moguće od praška napraviti krompir-pire ili supu od šipka? To je bilo podjednako začuđujuće kao i oni duguljasti štapići od ribe ili namaz u tubi.

Između nizova polica ugledala ga je kako prelistava neke knjige računa. Povremeno bi im se susreli pogledi.

„Reci ako ti bude bila potrebna pomoć“, rekao joj je.

„Hvala, hoću.“ Zaklonila se iza jedne police kako bi barem izgledala da je zauzeta kupovinom.

Lice joj se žarilo. Osećala je kako joj je haljina pod kaputom mokra ispod pazuha. Nije baš pristojno što je u prodavnici nasamo sa Bengtom Videnom. Za nekog drugog bi možda i bilo, ali za nju nije. Postojalo je nešto među njima zbog čega je to bilo neprikladno, osećala je to sasvim jasno. Magnetna sila koja je želela da joj odvoji pažnju od namirnica i usmeri je ka